

חזון החמ"ד מחולל מציאות בגן הילדים

אסתר חטב, מפקחת ארצית קדם-יסודי
רחל סלייטר, כותבת תכניות לילדי הגנים בחמ"ד

105	טיפוח זהות בגיל הרך /
107	הטמעת החזון בעשייה אינטגרטיבית בגן החמ"ד
117	משחקים עם מפת ארץ ישראל
121	"ונמשכת שיירה מן המאה שעברה" סיפורי עלייה לאורך כל הדורות

כל התמכרות טבעית לאיזה אידאל מרומם, הרי היא חזרה לילדות

(הראי"ה, שמונה קבצים ב, שנח)

חינוך לזהות בגיל הרך

תחושת השייכות חשובה ובסיסית ביותר לטיפול הדימוי העצמי וליכולת ההזדהות של הילד עם דמויות אהובות ומרכזיות בחייו. כשהדימוי העצמי חיובי והילד מרגיש תחושת שייכות וקשר אמתי, יש בו הרצון להפנים ערכים ולפעול על פיהם.

פרופ' פנינה קליין ז"ל נהגה להדגיש את אלף הימים הראשונים בחייו של כל ילד כתקופה משמעותית ביותר, המחייבת אותנו לנהוג באחריות עצומה. פנינה נהגה לציין אפילו את מספר המבעים שלהם זוכה הילד הקטן כגורם המשפיע על תחושת היכולת, הביטחון והדימוי העצמי, על תחושת השייכות ועל הזדהות עם דמויות משמעותיות. באופן הזה, היא אמרה, הילדים "גדלים לממש את הפוטנציאל הגלום בהם לטובתם ולטובת החברה שהם חיים בה".

לפני כמאה שנה, שאל הרב קוק זצ"ל את השאלה:

על הילדות תיפול תמיד השאלה - איך אנו מכירים אותה ביחסה לחינוך? אם היא רק הכשר לאישיות או שיש לה ערך בפני עצמה? מובן הדבר שכשמעמידים את יסוד החיים רק על העבודה והפרנסה, אין לילדות זכות מצד עצמה [...] לא כן היא לפי ההכרה האידאלית המעריכה את החיים לפי הטוהר שבהם, לפי הטוב, החסד והתום הנסוך בקרבם. על פי זה המשפט, יעלה לנו ערך הילדות לא רק בתור הכשר לאישיות הגדולה, כי אם חטיבה יקרה בחיים מצד עצמה. ולפעמים תעלה אצלנו בתור המעולה שבתקופות החיים, שכל החיים ראויים להיות המכשירים לעמדתה. על כן זאת היא חובתנו לשמור בכל עוז את תום הילדות, ולשמור את ליחה בכל תקופות חייו - בבחרות, בשחרות, בזקנה ובשיבה. זאת היא תעודת החינוך בישראל.

(מתוך איגרת החינוך)

חז"ל הדגישו את החשיבות והערך של החינוך למצוות של הילדים למרות היותם פטורים מחובת הקיום, ועוד לפני שעמדו על משמעות העשייה. את החשיבות שייחסו חז"ל לחינוך למצוות בגיל הרך אפשר ללמוד ממעמד הקהל, שבהקשר אליו נשאלת השאלה: מה הטעם להביא את התינוק, שעדיין אין לו דעת? ומדוע מגיע על כך שכר לזה שהביאו? ומשיבים חז"ל כי גם במקרה שהתינוקות אינם מסוגלים להתרשם מהמראה המרהיב, עדיין המעמד יכול להשפיע עליהם באופן בלתי מודע.

הגן מזמין את הילדים לפעילות חווייתית ולמפגשים חגיגיים. הלמידה בגן הנה אינטגרטיבית ותואמת התפתחות. העשייה היומיומית בגן, המבוססת על לימוד תורה וקיום מצוות, בונה תשתית המשפיעה על עיצוב הזהות הציונית-דתית של הילדים. השתתפות הילדים הצעירים בחווית לימוד משמעותית בבחינת "לב לדעת", הלכה למעשה, נחקקת בנפשם ומהווה מצע עשיר להמשך התפתחותם הרוחנית.

בברכה,

אסתר חטב, מפ"א גני ילדים

הטמעת החזון בעשייה אינטגרטיבית בגן החמ"ד

חזון החמ"ד מתורגם לחמש מטרות:

בין אדם לעצמו

חינוך למידות טובות ושאיפה לצמיחה מתמדת ולמצוינות בכל תחומי החיים

בין אדם לזולתו

חינוך להכרת מעלת האדם הנברא בצלם אלוקים ולדבקות בכלל הגדול של "ואהבת לרעך כמוך" ובמצוות הנובעות ממנו

בין אדם לאלוקיו

חינוך לאמונה בקב"ה, לאהבת ה', ליראת שמים ולחיי תורה ומצוות

בין אדם לעמו

חינוך לאהבת כלל ישראל מתוך אחריות ומעורבות בקהילה

בין אדם לארצו ולמדינתו

חינוך לאהבת הארץ, להכרה בערכה הרוחני, הלאומי וההיסטורי של מדינת ישראל, לאחריות לעתידה ולנכונות לפעול למענה

החמ"ד הציב לעצמו חזון חינוכי המתורגם לחמש מטרות. להלן תכניות חינוכיות לילדי הגנים של החמ"ד, וכן חלק מהתכניות של האגף לחינוך קדם-יסודי, אשר עברו תהליך מיון והתאמה בהתאם לחמש המטרות.

כל תכנית מותאמת למטרה אחת, אולם כוללת בתוכה ממדים שונים של המטרות האחרות, שהרי כולן שלובות זו בזו. "הן לא רק מחזקות צדדים שונים, נפרדים, בעולמו הנשמתי האמוני והחינוכי של התלמיד, אלא בונות אישיות אחת אינטגרטיבית" (הרב אליעזר שנוולד, ראש ישיבת ההסדר באופקים, מתוך מאמרו המובא לעיל: "מקומו של מחנך החמ"ד בעידן פוסט מודרני").

כללי: טיפוח זהות ציונית-דתית

שם התכנית	מטרת התכנית	מקור
סדרת הספרים "לאורם נלך": גן עוזיאל בשיירה אל הרב צבי יהודה השולחן הערוך של הרב חיים דוד הלוי הרב ישראלי בארץ חמדה	טיפוח זהות ציונית-דתית לאור דמויותיהם של מנהיגים	תכנית להנחלת מורשת המנהיגות הרבנית לתלמידי החמ"ד
בשבילי הגן	הנחלת דרכי עבודה ותכנים לגננות בחינוך הממלכתי- דתי	תכנית עבודה לגן הילדים הממלכתי-דתי
מתחילים מבראשית ממשיכים בשמות	פיתוח יחס של כבוד וחיבה לתורה, חינוך ונטיעת תחושה של שייכות לעם ולארץ	תכנית עבודה לגן הילדים הממלכתי-דתי
ספריית פיג'מה בחיק המשפחה ובגן הילדים	יצירת מכנה משותף תרבותי רחב בין ילדים ומשפחות בישראל	קרן הרולד גרינספון הפועלת בגנים בשיתוף פעולה עם משרד החינוך במסגרת התכנית מעניקה הקרן לילדי הגנים ספרי ילדים איכותיים בעלי זיקה לתרבות יהודית ולמורשת מדי חודש.

בין אדם לעצמו

חינוך למידות טובות ושאיפה לצמיחה מתמדת
ולמצוינות בכל תחומי החיים

שם הפעילות	מטרת הפעילות	מקור
מי אני ומה שמי	העצמת הילד באמצעות חקר שמו ושם משפחתו	"יוזמות פורחות בגן הילדים" עמ' 64-65
פיתוח החשיבה בגן	פיתוח חשיבה - מטא-קוגניציה המגבשת אצל הילד התייחסות חיובית כלפי עצמו, מוטיבציה ואמונה ביכולותיו	"יוזמות פורחות בגן הילדים" עמ' 70-73
מדריך טיולים צעיר	העצמת הילד באמצעות מינויו לתכנן את הטיול השבועי ולהנהיג את ילדי הגן	"יוזמות פורחות בגן הילדים" עמ' 74-75
יום הולדת בגן	העצמת הילד בעזרת טקסים מגוונים לחגיגת יום ההולדת בגן	"יוזמות פורחות בגן הילדים" עמ' 51-52

בין אדם לזולתו

חינוך להכרת מעלת האדם הנברא בצלם אלוקים
ולדבקות בכלל הגדול של "ואהבת לרעך כמוך" ובמצוות הנובעות ממנו

שם הפעילות	תיאור ומטרות	מקור
הכנסת אורחים	התנסות באירוח ובהתארחות באמצעות יוזמה שבה כל ילד מארח קבוצה מילדי הגן בביתו	"יוזמות פורחות בגן הילדים" עמ' 48-49
חונך וחניך	יצירת קשר בין הילדים הבוגרים לילדים הצעירים בגן	"יוזמות פורחות בגן הילדים" עמ' 55-56
קשר עם יהונתן פולארד	הקניית הערך של עזרה לזולת באמצעות יצירת קשר עם יהונתן פולארד	"יוזמות פורחות בגן הילדים" עמ' 83-84

בין אדם לעמו

חינוך לאהבת כלל ישראל מתוך אחריות ומעורבות בקהילה

שם הפעילות	תיאור ומטרות	מקור
חלוקת נרות שבת	ילדי הגן מכינים ערכה להדלקת נרות שבת ומחלקים ברחובה של עיר.	"יוזמות פורחות בגן הילדים" עמ' 9-11
קשר עם יהודי התפוצות	ילדי הגן מזמינים קבוצות של "תגלית" לתפילה, הכנת חלות וקבלת שבת בגן.	"יוזמות פורחות בגן הילדים" עמ' 12-14
חיזוק הקשר עם התפוצות	שיתוף ידע בין גננות עכו ו"מטה אשר" ובין הגננות בארה"ב.	"יוזמות פורחות בגן הילדים" עמ' 43-45
יחד שבטי ישראל	גן ממ"ד וגן מ"מ משתתפים יחדיו בפעילויות סביב מועדי ישראל.	"יוזמות פורחות בגן הילדים" עמ' 66

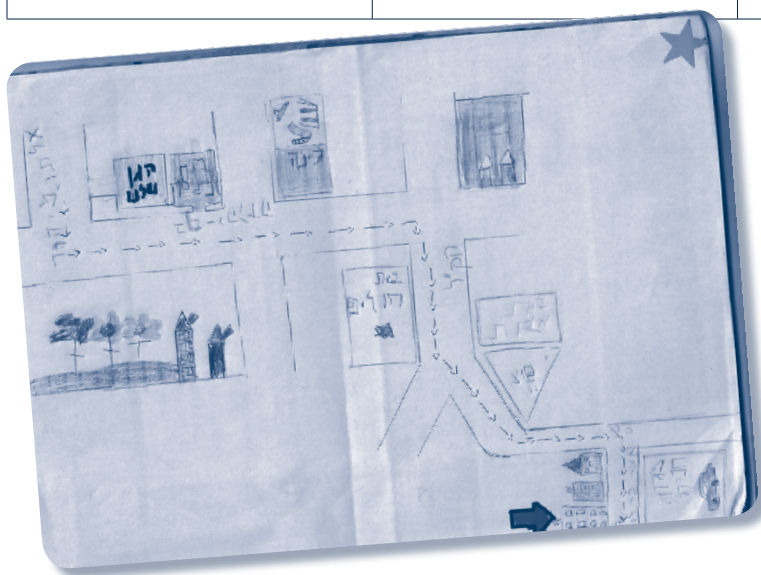
בין אדם לארצו ולמדינתו

חינוך לאהבת הארץ, להכרה בערכה הרוחני, הלאומי וההיסטורי של מדינת ישראל, לאחריות לעתידה ולנכונות לפעול למענה

שם הפעילות / התכנית	תיאור ומטרות	מקור
חיבור לשורשים ולמסורת אבות	שיתוף של ילדי הגן בסיפורי העלייה של משפחותיהם	"יוזמות פורחות בגן הילדים" עמ' 23-25
חויית העלייה לרגל בעקבות מסכת ביכורים	לימוד פרק ג ממסכת ביכורים באמצעות פריסה על פי נושאי הליכה לאורך השנה	"יוזמות פורחות בגן הילדים" עמ' 36-38
נצא במחול	חוברת ותקליטור לטיפוח תרבות יהודית-ישראלית בגיל הרך	האגף לחינוך קדם יסודי
זמר עברי	רפרטואר שירים איכותי שמשמר את מורשת הארץ, המשותף לרצף הדורות ומתאים גם לילדים רכים	האגף לחינוך קדם יסודי
מרכז לאום פעיל	שיתוף והפעלה של ילדי הגן בפינת הלאום	"יוזמות פורחות בגן הילדים" עמ' 50-51 מדריך לגנת "הכרת דמותו ופעלו של הרב שאול ישראלי" עמ' 34
יום העצמאות	הצעות לציון יום העצמאות	מדריך לגנת "הכרת דמותו ופעלו של הרב שאול ישראלי" עמ' 22-23

ילדי הגן מבקרים בכנסת ישראל ילדי הגן מתחברים לכנסת ישראל	פעילות חווייתית הנערכת בכנסת או בגן עם אמצעי המחשה של ייצוגים חזותיים מתוך הכנסת	"ילדי הגן מבקרים בכנסת ישראל" ו"ילדי הגן מתחברים לכנסת ישראל"
בשבילי הפרחים	תכנית המטפחת מודעות לשמירה על המגוון הביולוגי בסביבות חיים ייחודיות לישראל	האגף לחינוך קדם יסודי במשרד החינוך והאגף לחינוך וקהילה במשרד להגנת הסביבה
שומרים על העצים	מיזם חינוכי להגנה על עצי ארצנו	פקיד היערות, משרד החקלאות ופיתוח הכפר
מסלול הליכה מזמר בעקבות עצים	פיתוח קשר ושייכות ליישוב ולטבע בשיתוף הקהילה	"יוזמות פורחות בגן הילדים" עמ' 15-17
מצוות התלויות בארץ	הצעות ללימוד המצוות התלויות בארץ באופן פעיל וחווייתי	מדריך לגננת "הכרת דמותו ופעלו של הרב שאול ישראלי" עמ' 35-47
ייחודה של ארץ ישראל	סיפורים, שירים ויצירה	מדריך לגננת "הכרת דמותו ופעלו של הרב שאול ישראלי" עמ' 29-32
יחד שבטי ישראל	גן ממ"ד וגן מ"מ משתתפים יחדיו בפעילויות סביב מועדי ישראל.	"יוזמות פורחות בגן הילדים" עמ' 66

בין אדם לאלוקיו

חינוך לאמונה בקב"ה, לאהבת ה', ליראת שמים ולחיי תורה ומצוות

שם הפעילות / התכנית	תיאור ומטרות	מקור
עשה תפילתך תחנונים	תפילה המלהיבה את הלב בשילוב שירים, מנגינות ופיוטים	"יוזמות פורחות בגן הילדים" עמ' 85-87
תפילה בטבע	חיבור בין תפילה לטבע	"יוזמות פורחות בגן הילדים" עמ' 88
תורת חיים	לימוד סיפורי התורה בצורה חזוייתית	"יוזמות פורחות בגן הילדים" עמ' 18-20
לולי תורתך שעשועי	שעשועי תורה באמצעות שירים, חידונים והצגות	מדריך לגננת "הכרת דמותו ופעלו של הרב שאול ישראלי" עמ' 21
לימוד הלכות	לימוד חזוייתי של קיצור שולחן ערוך באמצעות סיפורי הלכה, באמצעות תיבת "אוצר ההלכות" שהילד מקבל לביתו, ובאמצעות ערב במ"ה שבו לומדים הלכה עם כל המשפחה	מדריך לגננת "הכרת דמותו ופעלו של הרב חיים דוד הלוי" עמ' 22-32
יום שישי בגן	פעילויות מיוחדות המחברות על הילד את השבת ומעוררות בו את הציפייה לבואה	"חמדת העתים בגן הילדים" עמ' 39-44

השבת בראי האמנות	המדריך עוסק בנושא שבת כפי שהילדים חווים אותו בחיק משפחתם. למדריך מצורפת ערכת תמונות ובה תמונות של תשמישי קדושה ויצירות מהאמנות החזותית.	האגף לתכנון ופיתוח תכניות לימודים
מבט לשבת	המדריך חושף את מסריה של השבת בדרך חווייתית. הוא מכיל קובץ שירים, סיפורים ופעילויות.	האגף לתכנון ופיתוח תכניות לימודים
ראש חודש בגן	הצעות היוצרות חגיגיות ואפיון מיוחד לראש חודש.	"חמדת העתים בגן הילדים" עמ' 47-49

רציונל

חזון החמ"ד שואף לטפח תלמידים בעלי זהות ציונית-דתית. לצורך כך הוגדרו חמש מטרות אופרטיביות. אחת המטרות היא בין אדם לארצו ולמדינתו, הכוללת חינוך לאהבת הארץ, להכרה בערכה הרוחני, הלאומי וההיסטורי של מדינת ישראל, לאחריות לעתידה ולנכונות לפעול למענה.

נדבך חשוב בתהליך זה של טיפוח זהות ויצירת קשר בין ילד לבין ארצו ומדינתו הוא היכרות עם מפת ארץ ישראל, שבגיל הגן נעשית דרך משחק. בגן הילדים ממוקמת המפה בדרך כלל ב"מרכז הלאום", סמוך לתמונות של נשיא המדינה וראש הממשלה. בפעילות שלהלן תוצע מפה אחרת, מפה דינמית שתנדוד במרחבי הגן כחלק אינטגרלי מהוויי הגן.

בספר "טקסטים גרפיים", שכתבו פרופ' חוה תובל וד"ר עינת גוברמן, מוקדש פרק מיוחד לשימוש במפות בגן הילדים. בפרק זה מוצע כיצד להשתמש במפות ככלי לייצוג יחסים מרחביים ולשם קידום ההתמצאות במרחב, ונכתב על המפה ככלי להעצמת האינטראקציה של ילדי הגן עם סביבתם. אחת ההצעות, לדוגמה, היא להציע לילדים לצייר את הדרך מהבית שלהם לגן. הבנה הוליסטית של השימוש במפות קיימת אצל ילדים כבר מגיל שלוש שנים לערך, ועם זאת, כדי להבין כיצד משתמשים במפות בפועל, נדרשות מיומנויות רבות. על כן רצוי מאוד לעיין בספר לפני הפעילות.

מטרות

מטרת על

חינוך לאהבת הארץ, להכרה בערכה הרוחני, הלאומי וההיסטורי של מדינת ישראל, לאחריות לעתיד המדינה ולנכונות לפעול למענה

מטרות נוספות

- ♦ לאפשר לילדי הגן לתרגל מיומנויות שימוש במפות.
- ♦ להכיר לילדי הגן את ארץ ישראל באמצעות המפה.
- ♦ לטפח בקרב ילדי הגן אהבה לארץ ישראל.

עזרים

- ♦ מפת ארץ ישראל
- ✓ מומלץ להשתמש במפה גדולה בעלת ציפוי שאפשר לכתוב עליו בטוש מחיק. בקרוב אפשר יהיה לרכוש מפה כגון זו ב"מחשבת ישראל".
- ♦ טושים מחיקים
- ♦ דבקיות
- ♦ מאגר תמונות או סמלילים שאפשר להניח על המפה: שמות של מקומות בארץ, תמונות של מקומות בארץ, בעלי חיים, כלי תחבורה, צומח וכדומה

הצעות לפעילות במליאה, בקבוצה קטנה ובאופן פרטני

סיפורי תורה

ציון וסימון מקומות שמוזכרים בסיפור - על ידי ציור על המפה או על ידי הנחת סמליל מתאים: מזבח, אוהל, מקום המשכן בשילה, סולם יעקב, מפגש האחים עם יוסף, באר וכדו'

פעילות סביב חגים

ציון וסימון מקום האירוע - על ידי ציור על המפה או על ידי הנחת סמליל מתאים; לדוגמה, כשהגגנת מספרת לפני חנוכה על ניצחון המכבים בקרבות שנערכו בהרים, אפשר לסמן את הקרבות בהרי יהודה.

פעילות בנושא:

♦ **מים** ציון וסימון היבטים של נושא המים: ים התיכון, ים הכנרת, ים המלח, נחלים, המוביל הארצי. מומלץ להצביע על ההבדלים בין מקורות המים השונים. הילדים יוכלו לצייר דגים, אוניות וספינות בהתאם לגודל מקווה המים.

♦ **נסיעות:** בכל יום שישי אפשר לפרוס את המפה. כל ילד שנוסע עם משפחתו לשבת יציין ויסמן את שם המקום שאליו הוא נוסע. הגגנת יכולה לבקש מהילד לשים לב לנוף שבדרך ולשתף ביום ראשון את כל ילדי הגן באמצעות ציור של מאפייני הדרך על המפה (מבנה מיוחד, עץ מיוחד, אתר, בעל חיים וכדומה).

♦ **חמ"ד של חופש:** אם הפעילויות אכן יצרו אצל הילד למידה משמעותית, אפשר להכין מפה מעין זאת לחופשת הקיץ ולתת בכל שבוע משימה אחרת שקשורה למפה. לדוגמה:

1. לסמן במפה את מקום המגורים של בני המשפחה המורחבת ואת הדרך אליהם.
2. להצטלם במקומות שהמשפחה מטיילת בהם ולהדביק את התמונה במקום המתאים במפה.
3. לסמן במפה בעזרת ההורים מקומות שנזכרים בשירים; הגגנת יכולה לשלוח בדוא"ל שירים המזכירים מקום בארץ ישראל או כתובת אתר שבה אפשר לשמוע את השירים.

♦ **שילוב המפה במסיבות הגן:** בכל נושא של מסיבה שהגגנת בוחרת בו, אפשר לפרוש את המפה על הרצפה ולשלב אותה במסיבה. לדוגמה:

1. אם נושא המסיבה הוא ארץ ישראל, אפשר להשמיע שיר על ארץ ישראל שבמהלכו פועלים הילדים על המפה בהתאם למילות השיר (לדוגמה: "קח מקל, קח תרמיל, בוא אתי אל הגליל, בוא אתי ביום אביב, נהלך סביב, סביב").

2. אם נושא המסיבה הוא ספר בראשית, הילדים יכולים להמחזיז את סיפורי התורה במקום שבו הם אירעו.

3. אם נושא המסיבה הוא עלייה לארץ ישראל, אפשר להציג סיפורי עולים שכולם מגיעים, בסופו של דבר, אל יישוב המסומן במפה.

♦ **משחק מסלול:** אפשר לשחק על המפה משחק הכולל חיילים, קובייה, קלפי משימות והפתעות.

1. הילדים הם חיילי המשחק והם עוברים בעצמם על המסלול.

2. אפשר ליצור מסלולים שונים מהיישוב שבו נמצא הגן למקומות שונים בארץ.

♦ **שירי ארץ ישראל:** אפשר לבחור אתרים בארץ ישראל וללמוד שירים על אודותיהם.

♦ **יום הולדת:** כדאי להשתמש במפה כאחת המשימות שעל הילד להכין ביום ההולדת. רצוי שהגגנת או ההורים יתכוננו עם הילד למשימה הזאת. לדוגמה:

1. לסמן היכן נולד הילד.

2. אם משפחת הילד עברה דירה, אפשר לסמן זאת.

3. לשאול את הילד מה ארצות המוצא של משפחת אביו ומשפחת אמו; הילד יוכל להניח חץ מכיוון הארצות שהמשפחה עלתה מהן לארץ ישראל.

הצעות לפעילות במרחבי הגן

♦ **מרכז הלאום:** שימוש במפה הדינמית והאביזרים הנלווים לה; כדאי להניח אותם בתוך תיבה מיוחדת במקום נגיש לילדים לשימוש חופשי.

♦ **מרכז הקוביות:** משחק עם דמויות, מכוניות, מטוסים וסירות קטנות על גבי המפה

♦ **מרכז הטבע:** סימון על המפה בהתאם לנלמד שם; למשל, בעת המסיק אפשר לסמן היכן גדלים הרבה עצי זית בארץ ישראל וכדו'.

♦ **מרכז אוריינות:** כתיבת שמות של יישובים בארץ על המפה

♦ **פעילות יצירה:** ציור על המפה באופן חופשי

♦ **חצר:** יצירת מפת תבליט בארגז החול; אפשר להעשיר את האביזרים בארגז החול כדי הילדים יוכלו לעטר את המפה (צלופן כחול לסימון הים, עצים, בעלי חיים, אנשים וכדו').

"ונמשכת שיירה מהמאה שעברה..."

סיפורי עלייה לאורך כל הדורות

רציונל

בחזון החמ"ד, השואף לטפח תלמידים בעלי זהות ציונית-דתית, הוגדרו חמש מטרות אופרטיביות, ובכלל זה המטרה **בין אדם לעמו**, הכוללת חינוך לאהבת כלל ישראל מתוך אחריות ומעורבות בקהילה והמטרה **בין אדם לארצו ולמדינתו**, הכוללת חינוך לאהבת הארץ, להכרה בערכה הרוחני, הלאומי וההיסטורי של מדינת ישראל, לאחריות לעתידה ולנכונות לפעול למענה.

סיפורי עלייה של גדולי האומה ושל אוהבי ציון במהלך שנות הגלות הארוכות וכן סיפורי עלייה אישיים של ילדי הגן או בני משפחותיהם מטפחים בקרב ילדי הארץ תחושה של גורל משותף וחיבור לכלל ישראל, וכן תחושה של אהבת הארץ וכיסופים לציון.

במהלך שנת הלימודים מומלץ לעסוק בסיפורי עלייה, החל מאברהם אבינו, העולה הראשון לארץ ישראל, ועד לסיפורי עלייה פרטיים של משפחת הילד. בניית רצף של "הליכה לארץ ישראל" לאורך כל הדורות מאפשרת לילדי הגן ליצור חיבור בין הסיפור הפרטי של משפחתם לסיפור הלאומי של עם ישראל. בניית הרצף תהווה תשתית ואבן יסוד להרגשת השייכות של הילדים למשפחתם, למורשתם ובעתיד גם למדינה. מתוך רגש שייכות זה יוכלו הילדים לגדול ולהיות לאנשים תורמים ושותפים בבניית החברה והעם.

כדי שתהיה למידה משמעותית, כדאי להציע פעילות אינטגרטיבית בכל מרכזי הגן. נוסף על כך, אפשר ליצור מרכז מיוחד לסיפורי עלייה - **"ונמשכת שיירה..."**, ובו:

- ♦ **סיפורי העלייה המשפחתיים** - הן על ידי הצגת תמונות מתקופת העלייה של המשפחה והן על ידי הנחת חפצים מיוחדים שהביאה המשפחה מארץ מוצאה
- ♦ **הרצף של העלייה לארץ לאורך הדורות באופן ויזואלי** - על ידי יצירת "ונמשכת שיירה" של דמויות שהילדים יציירו ושל תמונות של גדולי האומה שהגנת סיפרה את סיפור העלייה שלהם
- ♦ **הצבת מפה במרכז וסביבה את יצירות הילדים** - אוניות על ים התיכון, גמלים במדבר, אווירונים התלויים מהתקרה וכדו'
- ♦ **צירוף פסוקים או אמרות המתאימים למרכז**, כגון: "הביאי בנייך מרחוק ובנותייך מקצה הארץ"

המטרות

- ♦ הילדים יכירו את סיפור העלייה הפרטי של משפחתם ויהיו גאים במורשתם.
- ♦ הילדים יכירו את מורשת עדות ישראל ואת המאחד ביניהן.
- ♦ הילדים יחוו תחושת שייכות לכלל ישראל בהיותם חוליה בשרשרת הדורות שנכספו לארץ.
- ♦ הילדים יפתחו רצון לגדול ולהיות לאנשים תורמים בבניית החברה והעם.

סיפורי עלייה בתנ"ך

אברהם אבינו - איש העלייה הראשונה

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-אַבְרָם, לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ, אֶל-הָאָרֶץ, אֲשֶׁר אֲרָאָךְ.
[...] וַיֵּלֶךְ אַבְרָם, כְּאִשֶּׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי ה', [...] וַיֵּצֵא, לָלֶכֶת אֶרֶץ כְּנָעַן, וַיָּבֹאוּ, אֶרֶץ.

(בראשית יב)

אברהם אבינו עוזב את משפחתו ועיר הולדתו, שבה היה אישיות מכובדת, והולך לארץ לא נודעת. מכוח אותו צו אלוהי עושים העולים את דרכם ארצה לאורך הדורות. תהליך שיבת ציון המודרנית הנו מימוש הציווי לאברהם אבינו, "לך לך מארצך וממולדתך". ניסיונו של אברהם אבינו, אבי האומה היהודית, מהווה דגם להיסטוריה של עם ישראל בבחינת "מעשה אבות סימן לבנים" (הרמב"ן בראשית יב, ו).

רצוי להתמקד ולהתעמק בסיפור הניסיון של אברהם אבינו, שכן "עליית אברהם לארץ כנען סללה את הדרך לכל בניו אחריו, וכל האובדים והנידחים בכל ארצות פזוריהם יודעים או חשים שמקומם לא יכירם שם, ועתידים הם לשוב אל הארץ שניתנה להם לאחוזת עולם" (הרב מרדכי ברויאר).

בספר "מתחילים מבראשית" מוצעת הדרך שבה כדאי לספר את הסיפור. לאחר מכן מובאות הצעות לפעילות בעקבות הסיפור:

♦ אפשר לשוחח עם הילדים על פרידה ממקום ומאדם ועל הקשיים והרגשות המלווים לפרידה. הילדים יוכלו לספר על פרידות שחוו, על המעבר ועל קשיי הקליטה במקום החדש.

♦ ילדים עולים, גם כאלה שאינם משתתפים באופן פעיל בשיחה, יוכלו להזדהות עם הדברים הנאמרים ולהבין כי התחושות המורכבות המתלוות לפרידה ולמעבר לארץ אחרת אינן נחלתם בלבד אלא תופעה שכיחה.

אפשר לדבר על ברכת הדרך שמאחלים לאדם העוזב את מקום מגוריו. כדאי לבקש מהילדים להציע סוגי ברכות שבהן אפשר לברך את היוצא לדרך כדי להבין טוב יותר את הקשיים הצפויים בתהליך של פרידה.

כניסת עם ישראל לארץ בימי יהושע (יהושע ד-ה, ט)

סיפור זה הוא סיפור מכונן, שהרי הקב"ה מקיים את הבטחתו להשיב את בני ישראל לארצם. סוף סוף זוכה עם ישראל להיכנס לארץ המובטחת. את סיפור כניסת העם לארץ כדאי לספר לקראת סוף השנה, לאחר שהגגנת מסיימת את חומש דברים. כדי שהילדים יבינו את גודל המעמד ואת עוצמת האירועים הקשורים לכניסה לארץ, כדאי לפתוח בשיחה מקדימה:

1. אפשר להזכיר לילדים את מה שסופר להם במהלך סיפורי התורה - הקב"ה הבטיח לאבותינו את ארץ ישראל; יעקב ובניו ירדו מצרימה בגלל הרעב בארץ ישראל; המצרים עינו אותם הרבה שנים, עד אשר ה' הכה אותם בעשר המכות; בני ישראל יצאו ממצרים, קיבלו את התורה והלכו במדבר ארבעים שנה; והנה הגיעה השעה הגדולה שלה ציפו כל כך הרבה שנים - הם עומדים להיכנס לארץ ישראל. הקב"ה קיים את הבטחתו לתת להם את הארץ.

2. אפשר לומר לילדים שבין המקום שבו עומד עם ישראל ובין ארץ ישראל זורם נהר הירדן (אפשר להראות את המקום במפה), ולשאול אותם: איך הם יחצו אותו?

3. אפשר לשאול את הילדים: מה לדעתכם יעשו בני ישראל כשהם יצליחו לחצות את הירדן? כדאי לעודד אותם לענות תשובות בהיבטים שונים (תודה לה', סעודה, ריקודים, חיפוש בית וכדו').

4. לאחר שיצרנו סקרנות ועניין אצל הילדים, כדאי לספר את הסיפור עם דגשים על:

- ◆ משמעות הזיכרון של שתי עשרה האבנים שהניחו שבטי ישראל בירדן - אפשר לספר להם שזה כדי לזכור ולהודות לה', כמו שכתוב: "הרואה [...] מעברות הירדן [...] צריך שייתן הודאה ושבח לפני המקום" (ברייטא, ברכות נד).
- ◆ סיפור המחזה המרהיב שבו הכוהנים וארון ברית ה' עומדים בתוך אפיק הירדן, המים ניצבים כמו חומה ובני ישראל עוברים באפיק היבש; לאחר מכן אפשר לשאול איזה נס אחר זה מזכיר להם.
- ◆ המעשה הראשון שבני ישראל עושים בכניסה לארץ - ברית מילה.

שיבת ציון

"וּבְשִׁנַּת אַחַת לְכוּרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס, לְכָלוֹת דָּבָר ה' מִפִּי יְרֵמְיָה: הָעִיר ה' אֶת רוּחַ כָּרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס, וַיַּעֲבֹר קוֹל בְּכָל מַלְכוּתוֹ, וְגַם בְּמִכְתָּב לְאֹמֹר כֹּה אָמַר כָּרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס, כָּל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ נָתַן לִי ה' אֱלֹקֵי הַשָּׁמַיִם; וְהוּא פָקַד עָלַי לְבָנוֹת לוֹ בֵּית, בִּירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה. מִי בָכֶם מִכָּל עַמּוֹ, יְהִי אֱלֹהֵיו עִמּוֹ, וַיַּעַל לִירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה; וַיָּבֹן אֶת בֵּית ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל הוּא הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם. וְכָל הַנְּשֹׂאָר, מִכָּל הַמִּקְמוֹת אֲשֶׁר הוּא גָר שָׁם יִנְשְׂאוּהוּ אֲנָשֵׁי מְקוֹמוֹ, בְּכֶסֶף וּבַזָּהָב וּבְכֹוֶשׁ וּבִבְהֵמָה; עִם הַנְּדָבָה לְבֵית הָאֱלֹקִים, אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם. וַיָּקוּמוּ רָאשֵׁי הָאֲבוֹת לַיהוּדָה וּבְנֵיהֶם וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם; לְכָל הָעִיר הָאֱלֹקִים אֶת רוּחוֹ לַעֲלוֹת לְבָנוֹת אֶת בֵּית ה' אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם. וְכָל סִבִּיבֵיתָהֶם חָזְקוּ בִידֵיהֶם בְּכָלִי כֶסֶף בַּזָּהָב בְּכֹוֶשׁ וּבִבְהֵמָה וּבַמִּגְדָּנוֹת לְבַד עַל כָּל הַתְּנִידָב. וְהַמֶּלֶךְ כּוֹרֶשׁ הוֹצִיא אֶת כָּלִי בֵּית ה' אֲשֶׁר הוֹצִיא נְבוּכַדְנֶצַּר מִירוּשָׁלַם, וַיִּתְּנֵם בְּבֵית אֱלֹקֵינוּ."

(עזרא א)

כ-70 שנה לאחר חורבן בית המקדש, בשנת 538 לפנה"ס, העניק כורש ליהודים את הזכות לעבוד את ה' בירושלים ולנהל בעצמם אוטונומיה יהודית, תחת שלטון פקידיו. רק כ-50,000 איש עלו לארץ בעקבות הצהרת כורש. הרכב העלייה היה:

- ◆ **משפחות כהונה ולווים** - הם רצו לשוב גם מתוך רצון לעבוד בבית המקדש וגם מתוך רצון להשיב לעצמם את המעמד שאבד להם בגולה.
- ◆ **זלת העם** - רוב העולים היו ממשפחות עניות יחסית, אשר התפרנסו מעבודת האדמה. היהודים העשירים העדיפו להישאר בגלות מסיבות כלכליות, אך הם הביאו לעולים כסף וכלים יקרי ערך.

◆ יהודים שכמהו לשוב לארץ ישראל

חרף כל הקשיים, שיבת ציון הייתה ככל הנראה הפעם הראשונה בהיסטוריה האנושית שבה עם שגלה מארצו בכפיית שליט זר, שב והקים את ביתו בארץ מולדתו. מעשה זה חיזק את הזהות הלאומית של עם ישראל לעומת שאר העמים.

אם את, הגננת, בוחרת לספר את סיפור שיבת ציון, את יכולה להפסיק את הסיפור לאחר תיאור הצהרתו של כורש ולשאול - "אילו הייתם אתם במקום הגולים, מה הייתם עושים? הייתם עולים לארץ ישראל או נשארים בגלות?" לאחר הקשבה לתשובות הילדים, אפשר לספר להם מי עלה וכמה עלו, ועל כך שרוב העם לא עלה לארץ ישראל. אפשר לשאול את הילדים למה לדעתם הם לא עלו. כדאי לסיים בסיפור המעמד המרגש בייסוד בית המקדש השני.

סיפורי עלייה של רבנים

הרב אברהם יצחק קוק - לילדי הגן כדאי להתמקד בסיפור "מעשה בקטן אברהם-יצחק שיצא לארץ ישראל" בעיבוד של רבקה אליצור (אפשר למצוא את הסיפור ב"פתחו את השער", מקראה לכיתה ג'). הסיפור מתאים מאוד לגיל הרך ואפשר להמחזו בקלות.

הרב ישראלי - בשנת תשמ"ה יצאה לאור אסופת הסיפורים: "הרב ישראלי בשדה". הסיפור השני באסופה, "מארץ הקור אל ארץ האור", מספר את סיפור בריחתו של הרב מרוסיה ועלייתו לארץ ישראל. במדריך לגנת מוצעות פעילויות בעקבות הסיפור, וכן ערב במ"ה על עלייתו של הרב ובעקבות זאת על סיפורי עלייה משפחתיים.

הרב שמואל אלבז-אבוחצירא - אבי שושלת אבוחצירא היה הרב שמואל אלבז, שחי במאה ה-16 והיה מחבר גדול ופוסק. מספרים רבות על אהבתו הגדולה לארץ ישראל ועל ניסיונותיו החוזרים ונשנים לעלות ולהתיישב בה בעוד בני קהילתו מערימים קשיים בדרכו בבקשם למנוע מרבם הנערץ לעזוב אותם. על פי הגרסה המקובלת במשפחת אבוחצירא, הרב זכה לכינוי אבוחצירא - "אבי המחצלת" - בשל הנס הגדול שחולל לעיני רבים בהפליגו בים על גבי מחצלת מאיסטנבול שבטורקיה עד יפו.

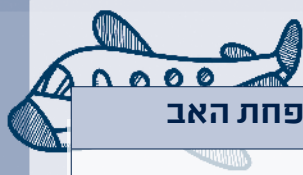
סיפורי עלייה משפחתיים

סיפורי עלייה הם מטבעם סיפורים מרגשים. מרתק ומפעים לשמוע על יהודים מכל קצווי תבל העוזבים את ארץ מולדתם ועוברים דרך חתחתים כדי לעלות לארץ הקודש. ישנן סיבות שונות לעלייה - מצוקה כלכלית או רדיפה דתית יכולים להניע יהודים לעזוב את ארץ גלותם ולעלות לארץ ישראל. ישנם אחרים שמהדהד בלבם הציווי שניתן לאברהם: "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך".

לכל משפחה ומשפחה יש סיפור עלייה משלה, אך לעתים קרובות הילד אינו מכיר את הסיפור המכונן הזה. כדי שהילד ייחשף לסיפור של משפחתו ולסיפוריהם של כל הילדים בגן, תשתף הגנת את ההורים ותזמין בני משפחה שיספרו על עלייתם ארצה. רצוי למקד אותם בנקודות חשובות, כגון: למה עזבתם את ארץ מולדתכם? מה לקחתם עמכם לארץ? באיזה גיל עלייתם? איך הייתה הדרך? מה הרגשתם כשעזבתם את ארץ מולדתכם וכשהגעתם לארץ ישראל? המיקוד בשאלות הללו חשוב, כי הילדים יגלו שיש הרבה דברים משותפים בסיפורי העלייה, אף שהעולים עלו מארצות שונות.

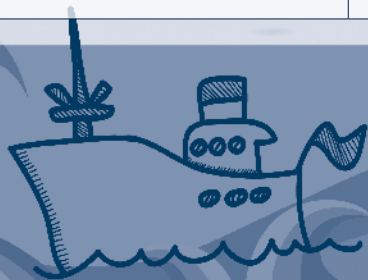
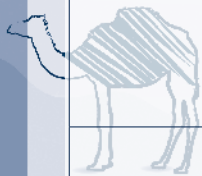
אפשר גם ליצור מחברת "ונמשכת שיירה מהמאה שעברה", שבה כל משפחה בתורה תכתוב את סיפור העלייה שלה, והילד יספר אותו בגן. לחלופין, אפשר לשלוח להורים שאלון שיהווה בסיס לעבודת ההמשך בגן סביב הנושא.

שם הילד

משפחת האב	משפחת האם	
		שם
		ארץ מוצא
		סיבת העלייה
		סיפור מיוחד מהעלייה
		חפץ ש"עשה עלייה"
		קשיים בעזיבה
		קשיי קליטה בארץ
		האם תוכלו לשלוח לגן תמונות מהעלייה שלכם או חפצים הקשורים לעלייה?
		האם תסכימו לבוא לגן ולספר את סיפורכם?

ספודות במשא העלייה

- ♦ **מעשה העז / ש"י עגנון** "מעשה העז" הוא סיפור מומלץ לגיל הרך. מסופר בו על משפחה שגרה בגולה. למשפחה יש עז שנעלמת מדי פעם, וכשהיא חוזרת, חלבה משובת. לבקשת אביו, הילד הולך בעקבות העז ומגיע דרך מערת פלאים לארץ ישראל. הילד מתפעל מהארץ. הוא כותב להוריו שגם הם יבואו בעקבות העז ושם את הפתק באוזנה של העז. כאשר העז חוזרת בחזרה, האב אינו מבחין בפתק. הוא שוחט את העז מרוב צער על הבן שנעלם, ואז הוא מגלה את הפתק באוזנה. ד"ר פנינה שירב סוברת ש"מעשה העז" הוא עיבוד ספרותי של סיפור עממי יהודי שהיה נפוץ בנוסחים שונים בקהילות ישראל, מזרחיות ומערביות כאחד.² נראה כי סיפור עממי זה מקורו באגדה המופיעה במדרש איכה ובמקבילה בתלמוד הירושלמי. קיומם של נוסחים עממיים שונים למוטיב המחילה הפלאית לארץ ישראל מעיד על משאת נפשן של קהילות יהודיות בגלות להגיע לציון, אך בה בעת מעיד מוטיב נפוץ זה על תחושה של אזלת יד וסבילות, שכן מימוש העלייה לארץ ישראל נתפס במונחים של התרחשות על-טבעית.
- ♦ **הסוד של עמוס / רבקה אליצור** הסיפור מספר על ילד בשם עמוס, שאביו נעלם מדי ערב והבן אינו יודע לאן. יום אחד עמוס הולך בעקבות אביו ומגלה שאביו עוזר לעולים שהגיעו ארצה באונייה.
- ♦ **על כנפי נשרים / רבקה אליצור** סיפור על ציון וסבו העיוור שרוצים לעלות לארץ ישראל. הסב מנחיל לנכדו את האמונה בשיבת ציון, וציון מדמיין את משפחתו עולה על נשר ועפה לארץ ישראל. יש הרבה מקום להפעלה בסיפור (מתוך "פתחו את השער" לכיתות ד').
- ♦ **מרבד הקסם / רפאל ספורטה** מזל ובני משפחתה עוזבים את תימן. המשפחה עוברת תלאות בדרך, אך בסוף הכול מגיעים לארץ הנכספת (מתוך "בניין מרחוק יבואו").
- ♦ **בחלומי / מרים ילן-שטקליס** דני מתפלל לאלוקים ומבקשו לעזור לו להיות חזק ולבנות אווירון גדול, שבעזרתו יוכל להעלות את היהודים מכל ארצות העולם אל ארץ ישראל.
- ♦ **אבא, תספר לי עוד / נעמי שמואל** אבא טדלה מספר לבנו הצבר מיכאל על ילדותו באתיופיה, כיצד קיבל אחריות גדולה מאביו והיה צריך להוכיח את עצמו. בסוף הסיפור צפויה לו הפתעה משמחת.
- ♦ **מה אני ומה שמי / נעמי שמואל** הספר מתאר תהליך של עלייה וקליטה בארץ. הוא מספר על כך שבאתיופיה כל בני המשפחה היו רשאים להעניק שם לתינוק, מעין ברכה לקראת כניסתו לעולם החברתי. בני משפחה שונים קראו לילד בשמות שונים, והוא גדל עם כמה שמות. עם הזמן ראו איזה שם הכי מתאים לו.
- ♦ **אבא חום / נעמי שמואל** דניאל בן הארבע מספר לחבריו בגן את הסיפור שסיפר לו אביו על ילדותו באתיופיה, כיצד גדל והאמין שישראל היא ביתו האמתי, ועל הדרך הארוכה שעשה כדי להגיע אליה. מאחר שהסיפור ארוך, כדאי שהגננת תקרא את מה שמתאים לרמת הגן שלה.
- ♦ **אנשי ההרים / יוסף ארליך** סיפור על העולים שעלו מהכפרים בכורדיסטאן (מתוך "מקראות גדולות", כיתה ה'). הגננת צריכה להתאים את הסיפור לרמת הילדים).

2 מעשה העז: סיפור עממי כמסכה, ד"ר פנינה שירב - http://cms.education.gov.il/EducationCMS/UNITS/Mazkirut_Pedagogit/Sifrut/Templates/RegularText.aspx?NRNODEGUID=%7bE9DD92D72-E1AD-4A6E-99ED-B02F4320E10D%7d

♦ **ניקה שתיקה / דורית אורגד** הסיפור מספר על ילדה, עולה מרוסיה, שאינה יודעת עברית, וילדי הגן לועגים לה. במהלך טיפול באפרוח נוצר קשר בין הילדים ובין העולה החדשה. גם בגנים שבהם אין עולים חדשים חשוב לעסוק בנושא זה, כי הילדים פוגשים בעולים במסגרות אחרות, כמו בחנות, בטיול וכדו'. זו הזדמנות לשים את העולים במרכז ולהתייחס בהערכה לתהליך שעבר עליהם ועל משפחתם.

הצעות לסיפורים נוספים אפשר למצוא ב"יובל לישראל", מדריך לגננת.

שיחות בגן בעקבות הסיפורים

♦ לאחר שהגננת מספרת את הסיפור, כדאי להעלות את השאלות הללו: מה הסיבה שגרמה לעולה לעזוב את ביתו ולעלות לארץ ישראל? האם היה לו קשה לעזוב את ארץ הולדתו? מה היו טלטולי הדרך שעבר העולה? האם היו חפצים מיוחדים שלקח עמו? איך הוא הרגיש כשעלה ארצה ומה היו מעשיו הראשונים?

♦ כדי ליצור חיבור בין הסיפור לילדי הגן, כדאי לשאול אותם האם חוו מעבר, כגון עלייה לארץ, מעבר לעיר אחרת, לגן אחר; והאם הם חשו בקשיים, כגון קשיי שפה, אקלים, געגוע לחברים, לשכנים ולנופים.

♦ אפשר למצוא חוט מקשר בין הסיפורים:

1. חפצים ש"עשו עלייה" - לגלות שגם הרב ישראלי וגם סבו של ציון בסיפור "על כנפי נשרים" לקחו עמם ספר תורה לארץ ישראל. אפשר גם להעלות את השאלה למה לוקחים לארץ תשמישי קדושה. בכל סיפור נוסף שמספרים כדאי לשים לב לחפצים שלוקחים עמם העולים בעלייתם ארצה.

2. אופן ההגעה לארץ ישראל - כיצד הגיעו העולים לארץ? באווירון, באונייה, ברגל, ברכיבה על בעלי חיים? ולמה דווקא באמצעי תחבורה כאלה? לאחר כל סיפור הילדים יכולים לצייר את אמצעי התחבורה שבעזרתו עלו העולים לארץ. את הציורים אפשר להוסיף למרכז העוסק בכך.

3. הסיבה שבגללה העולים עלו לארץ ישראל

♦ המזוודה שלי: שואלים את הילדים: אילו גרתי בחוץ לארץ, והייתם צריכים לעלות לארץ ישראל, מה אתם הייתם לוקחים עמכם? כדי שהילדים יבינו את משמעות השאלה, הגננת

יכולה להביא מזוודה קטנה והרבה חפצים כגון: בגדים, משחקי ילדים, ספרים, אלבומים ותשמישי קדושה. הילדים יתבקשו להכין מזוודה שאותה, כביכול, ייקחו עמם לארץ ישראל. מאחר שהמזוודה לא תוכל להכיל את כל החפצים, יצטרכו הילדים להפעיל שיקול דעת משותף מה החפצים החשובים ביותר שכדאי לקחת אתם. את המזוודה והחפצים יכולה הגננת להשאיר ב"מרכז הבית", והילדים יוכלו לעשות את אותה הפעילות במשחק הסוציו-דרמטי.

העמקת חוויות הלמידה של סיפורי העלייה הפרטיים והספרותיים:³

- ♦ העשרת המשחק הסוציו-דרמטי על ידי הוספת מזוודות, תרמילים, שקים, תלבושות אותנטיות וכדו'
- ♦ יצירת אווירון ואונייה גדולים על ידי קיפול בריסטול ושימוש בהם במשחק הסוציו-דרמטי. אפשר גם להביא קופסאות קרטון בגדלים שונים והילדים ייצרו בעצמם את האונייה או את המטוס.
- ♦ המחזת סיפורי העלייה, הן הפרטיים והן הכלליים
- ♦ הקרנת סרטי עלייה על יהדות אתיופיה ו"בני מנשה"
- עלייה מתימן - https://www.youtube.com/watch?v=a0Kr5VYAbU&list=PLwyAu4sm-aq_IQh90CxRptIEI9pRLAyf3
- עלייה מאתיופיה - <https://www.youtube.com/watch?v=El7qB4l0D8c>
- ♦ ערב במ"ה משותף להורים וילדים בנושא העלייה
- ♦ יצירת קשר עם גנים שבהם יש אוכלוסייה של ילדים עולים
- ♦ ציון וחגיגת טקסים של עדות שונות, כמו חג הסיגד והמימונה. בדרך כלל האמונה, הכיסופים לארץ ישראל ולבית המקדש הם הבסיס לטקסים הללו.
- ♦ מסיבת סיום בנושא העלייה לארץ ישראל
- ♦ שילוב סיפורי העלייה המשפחתיים בזמן שהילד חוגג את יום הולדתו בגן. זה הופך את המסיבה למשמעותית ומעניינת יותר.
- ♦ קבלת פנים לעולים בשדה התעופה והענקת שי קטן מתנת ילדי הגן (אפשר לבדוק עם הסוכנות מועדי הגעה של עולים).
- ♦ ביקור במרכז קליטה וחגיגה משותפת כגון קבלת שבת, ראש חודש או חג

3 תודה רבה לגננת סיגל יונה מגן "בראשית" בירושלים, ששיתפה אותנו ברעיונותיה.

חזון החמ"ד מחולל מציאות בבתי הספר היסודיים

כתיבה: מירב מגני, מוריה שטרן עריכה: אפרת עמנואל

131	חזון החמ"ד מחולל מציאות הרב אוריאל עובדיה, מפקח ארצי יסודי בחמ"ד
133	מסע בעקבות חזון החמ"ד
135	פעילות פתיחה: הנני
141	מרכז למידה: מסע אישי בעקבות חזון החמ"ד (מחברת מסע וחמש תחנות)
181	תקציר שיעורי חינוך לטיפול זהות-ציונית דתית מתוך מפתח הלב מתוך אמונה

